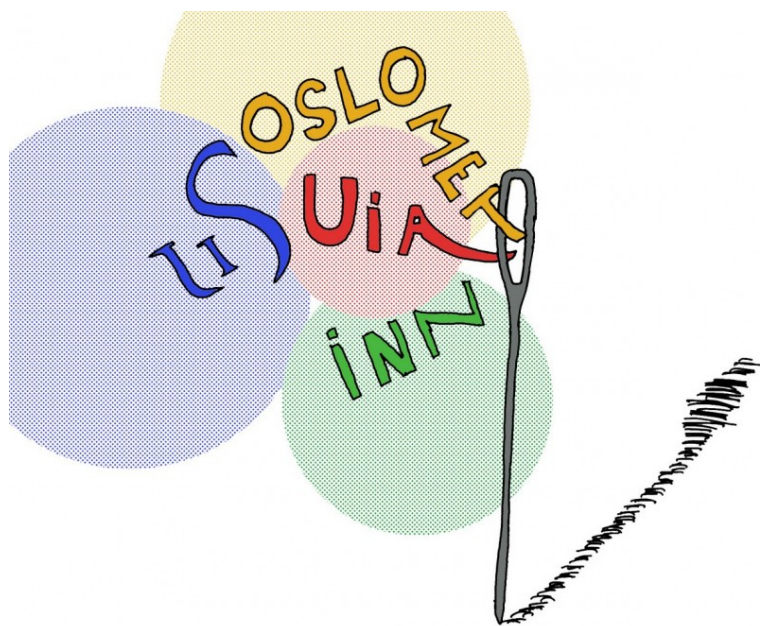

Kampen om psykologutdanningen

NYTT PROFESJONSSTUDIUM: Dukker det snart opp et nytt profesjonsstudium nær deg?
Illustrasjon: Nora Skjerdingsstad.

Fire aktører kjemper om å få bli den femte institusjonen som tilbyr psykologutdanning i Norge. Etablerte studier frykter for utdanningskvaliteten, Statistisk sentralbyrå spår overskudd på psykologer.

TEKST

Per Halvorsen

ILLUSTRASJON:

Nora Skjerdingsstad

PUBLISERT **18. juni 2023**

EMNER **profesjonsutdanningen**

Artikkelen er oppdatert 20. juni.

Universitetet i Stavanger. Universitetet i Agder. OsloMet. Høgskolen i Innlandet.

Alle fire drømmer om å opprette profesjonsstudium i psykologi. Går drømmene i oppfyllelse, vil norske utdanningsinstitusjoner i framtiden produsere nærmere 150 flere psykologer i året enn de som i dag klekkes ut ved universitetene Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø .

Men først må de nye aktørene slippe gjennom nåløyet.

Omdiskutert psykologbehov

I Stavanger er de sterke i troen:

– Jeg er sikker på at Universitetet i Stavanger før eller siden får lov til å utdanne psykologer.

Det sier Turid Borgen. Hun er dekan ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Stavanger (UiS). Vi møter henne i oljebyen noen måneder etter at fakultetet hun leder, fikk tommelen ned fra Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT).

OPTIMIST: Dekan Turid Borgen er sikker i sin tro på at det snart opprettes profesjonsstudium ved Universitetet i Stavanger.

Foto: Per Halvorsen.

Det er de som på vegne av Kunnskapsdepartementet akkrediterer studietilbud og fører tilsyn med at institusjoner for høyere utdanning holder faglig mål. NOKUT mener Stavangermiljøet manglet forskningskompetanse «... *innen viktige områder for psykologifaget*».

«Jeg er sikker på at Universitetet i Stavanger før eller siden får lov til å utdanne psykologer.»

Turid Borgen, dekan UiS

Heller ikke praksistilbudet var skrudd godt nok sammen, ifølge begrunnelsen for avslaget.

UiS bestrider flere av NOKUTs vurderinger og har påklaget vedtaket.

Klagebehandlingen forventes ferdig i løpet av sommeren. Mens universitetet venter på en avgjørelse er de i full gang med å skrive en ny søknad med innleveringsfrist 15. september. Kommer finansiering av studieplasser over statsbudsjettet på plass, mener Borgen de kan være klare med et tilbud til 48 studenter fra 2024.

Sammen med Universitetet i Agder ligger Borgen og co fremst i løypa blant dem som vil starte ny psykologskole her til lands. Borgen mener profesjonsutdanningen bør spres for å kunne imøtekomme befolkningens behov for psykologtjenester.

– Kommunepsykologdekningen i Rogalands-regionen er blant de dårligste i landet. Sannsynligheten for at vi får dekket behovet, øker om vi får etablere profesjonsutdanning i regionen, sier hun.

Borgen mener det er udiskutabelt at Norge trenger flere psykologer. Hun viser både til NAVs bedriftsundersøkelse som dokumenterer et underskudd på 350 psykologer i 2023, og til Opptrappingsplanen for psykisk helse som ble lagt fram i begynnelsen av juni. Den dokumenterer at etterspørselen etter psykisk helsehjelp øker, ikke minst blant barn og unge.

Spørsmålet om hvor mange psykologer vi trenger i framtiden, er likevel omstridt. Tar vi utgangspunkt i dagens utdanningskapasitet og ser et par tiår fram i tid, peker pilene til Statistisk sentralbyrå mot en betydelig overdekning (Se egen sak).

LES OGSÅ

Spår psykologoverskudd

Vi bør tenke oss om før vi øker utdanningskapasiteten for psykologer, mener forsker som har sett på framtidens psykologbehov.

I kø for å utdanne

Det rokker ikke ved motivasjonen til de nye aktørene. Får noen av dem grønt lys, vil det være første gang siden psykologstudiet ved NTNU i Trondheim ble opprettet i 1995, at det rulles ut et nytt profesjonsstudium i Norge.

Universitetet i Agder (UiA) er i prosess med en ny søknad etter å ha fått avslag ved årsskiftet, langt på vei med samme begrunnelse som sine kolleger i vest. En ny søknad er underveis med innleveringsfrist 15. september, under forutsetning av at NOKUT opprettholder tidsfristen. Det opplyser rektor Sunniva Whittaker, som planlegger for 40 studieplasser om de får gjennomslag.

OsloMet jobber med planer for et profesjonsstudium lokalisert til sin campus på Romerike. Universitetet er i kontakt med Ahus og kommunene på Romerike om å opprette praksisplasser. Avhengig av finansiering er tanken å utdanne 40-45 psykologer årlig. Det er ikke inngått samarbeidsavtaler med andre utdanningsinstitusjoner. Søknad

sendes NOKUT høsten 2024, opplyser dekan Gro Jamtvedt ved Fakultet for helsevitenskap.

Høgskolen i Innlandet (HINN) utdanner årlig 120 studenter med bachelorgrad i psykologi. Langt de fleste av dem tar en klinisk master i utlandet (i all vesentlighet Danmark), og kommer tilbake til Norge og jobber på lisens før de får autorisasjon. Dekan Marit Roland påpeker at HINN på denne måten allerede leverer en god andel psykologer til norsk helsevesen, om enn indirekte.

«Vi mener at fagmiljøet vi har bygget opp, gir oss et godt utgangspunkt»

Marit Roland, dekan HINN

Høgskolen har ennå ikke søkt om akkreditering, men har nedsatt en prosjektgruppe for å utrede muligheten for en fullverdig psykologutdanning i egen regi. Hvor mange psykologer de eventuelt kan utdanne hvert år, har hun ikke tall for.

– Vi innser at det er krevende, men på lang sikt er det det vi ønsker å tilby. Vi mener at fagmiljøet vi har bygget opp, gir oss et godt utgangspunkt, og Innlandet trenger flere psykologer, sier hun.

Hun sier HINN er åpen for å samarbeide med et universitet som allerede tilbyr psykologutdanning. Tidligere i år tok de opp spørsmålet i et møte med Psykologisk institutt og Samfunnsvitenskapelig fakultet ved Universitetet i Oslo, uten at det ga resultater.

Monopolet som sprakk

Profesjonsstudiet i psykologi tilbys i dag ved universitetene i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø, som utdanner til sammen cirka 330 psykologer i året. I tillegg kommer psykologer med eksamen fra utlandet. I 2021 gjaldt det en tredjedel av alle psykologer som ble autorisert. Men psykologutdanning fra utlandet gjør deg ikke gryteklar for norsk helsevesen. Før du blir autorisert og kan jobbe selvstendig, må du gjennom en lisensperiode med veiledning av psykologspesialist.

Utdanningsmonopolet sprakk da Stortinget opphevet den såkalte gradsforskriften i 2021. Frislippet, som også gjaldt jus og teologi, ble blant annet begrunnet med behovet for å styrke universitetenes autonomi, ønsket konkurransen om studentene og å stimulere til nye ideer. Siden den gang har vi fått en regjering som er over gjennomsnittet opptatt av desentralisering. I Hurdalsplattformen tas det til orde for å øke antallet studieplasser i områder med «... særlig stort kompetansebehov». Målet gjentas i Stortingsmeldingen «Utsyn over kompetansebehovet i Norge», som forskningsminister Ola Borten Moe la fram i slutten av mars.

De politiske vindene blåser altså i retning av større geografisk spredning av høyere utdanning. Borten Moe vil imidlertid ikke røpe om han har nye studieplasser for psykologer i ermene og henviser til de årlige budsjettprosessene. I en e-post til Psykologtidsskriftet skriver han at det er opp til utdanningsinstitusjonene selv å dimensjonere studietilbudet etter lokale og regionale behov for kompetanse.

Liten jubel

Iveren etter å produsere psykologer på nye utdanningsinstitusjoner vekker liten jubel i de fire profesjonsbyene. Får nye aktører slippe til, frykter de at det vil gå ut over utdanningskvaliteten.

Dekan Norman Anderssen ved Det psykologiske fakultet i Bergen påpeker at det skal svært mye til for å bygge opp en seksårig integrert utdanning i psykologi i tråd med nasjonale kvalitetskrav.

– Det er krevende, og det er kostbart. I den grad det er et politisk ønske om å utdanne flere psykologer, vil det derfor være naturlig å opprette nye studieplasser ved allerede eksisterende utdanninger, sier han.

En løsning mener han kan være å la studentene ta deler av utdanningen utenfor byene.

– Våre fagmiljøer har omfattende erfaring med desentraliserte emner, og jeg ser ikke bort fra å få på plass noe tilsvarende for psykologprogrammet, sier han.

Frykter minimumsbemanning

Leder for Institutt for psykologi i Tromsø, Per Håkan Brøndbo, skjønner ønsket om å etablere profesjonsutdanninger på steder som sliter med å rekruttere psykologer. Studiet han leder ble etablert for å trekke kompetanse mot nord.

«Hvis våre ansatte rekrutteres til nyetablerte profesjonsutdanninger lenger sør, er jeg bekymret for rekrutteringsgrunnlaget»

Per Håkan Brøndbo, instituttleder, UiT

I dag viser universitetets egen undersøkelse at 75 % av profesjonsstudentene blir i regionen.

Instituttlederen er imidlertid bekymret for at nye studiesteder skal føre til hardere konkurranse om akademisk personell.

– Hvis våre ansatte rekrutteres til nyetablerte profesjonsutdanninger lenger sør, er jeg bekymret for rekrutteringsgrunnlaget. Vi risikerer å nærme oss minimumsbemanning på enkelte områder, særlig der det er behov for dobbeltkompetanse, sier han.

– *Hva skjer hvis dere ikke møter minimumsbemanningen?*

– I verste fall mister vi muligheten til å ha profesjonsstudium, sier Brøndbo.

Også instituttleder ved NTNU, Magne Arve Flaten, mener det er vesentlig at nye aktører som vil tilby profesjonsutdanning i psykologi, kan levere på kravene til nasjonale retningslinjer for psykologutdanningen.

– Det er 80 læringsutbyttebeskrivelser som favner hele psykologifaget. Det er viktig at vi opprettholder den høye kvaliteten på det norske profesjonsstudiet, sier han.

Akademiske muskler

Profesjonsutdanningens karat utgjøres av den såkalte scientist-practitioner-modellen. Den innebærer at undervisningen i psykologisk teori og forskningsbasert kunnskap går hånd i hånd med psykologisk praksis gjennom hele studiet. Modellen forutsetter tilgang på undervisningskrefter som har kompetanse både innen forskning og klinikk og innenfor et mangfold av psykologiske emner. Mangfoldet er en forutsetning for å kunne tilby generalistutdanning i psykologi.

Scientist-practitioner modellen

Scientist-practitionermodellen blir beskrevet i Forskrift om nasjonal retningslinje for psykologutdanning. Der heter det i § 2 at:

«Profesjonsutdanningen i psykologi gir kandidatene evidensbasert kompetanse om psykologi som anvendt praktisk fag, som klinisk utøvende fag, og som forskningsfelt. Gjennom kontinuerlig integrasjon av teori, empiri, ferdighetstrening og praksis fører utdanningen fram til graden cand.psychol.»

Ifølge psykologiprofessor Anne Kari Torgalsbøen ved Universitetet i Oslo er generalistutdanningen truet om undervisningsmiljøer uten nødvendige akademiske muskler får slippe inn på profesjonsmarkedet. I to debattinnlegg i Psykologtidsskriftet i 2021 gikk ut hun mot Universitetet i Agders (UiA) planer for et profesjonsstudium. Hun stilte spørsmål ved universitetets mulighet til å rekruttere nødvendig ekspertise innen psykologisk forskning, teori og ferdighetstrening på spesialistnivå.

I en telefonsamtale med Psykologtidsskriftet to år senere gjentar Torgalsbøen innvendingene. Framfor å spre profesjonsstudiet, vil hun øke utdanningskapasiteten ved eksisterende studiesteder. Hun henviser til instituttleder Bjørn Lau for ytterligere kommentarer. Lau vil imidlertid ikke bli intervjuet av Psykologtidsskriftet, og begrunner det i en SMS med « ... pågående interne prosesser ved Psykologisk Institutt ».

Surr i sør

Tidligere i år slapp UiO noe som kan minne om en katt, ut av sekken. Det skjedde da rektor Svein Stølen i en [kronikk i Khrono](#) lanserte planer om et desentralisert undervisningstilbud i psykologi i samarbeid med Campus Sør og Innlandet.

«Det blir ingen kompetanseoppbygging her nede om studenter fra Oslo kommer sørover bare for å få praksis»

Sunniva Whittaker, rektor UiA

I kronikken fortalte Stølen om utviklingen av et tilbud om desentralisert legeutdanning i samarbeid med blant andre Sørlandet sykehus. Planen innebærer at UiO Campus sør tilbyr undervisning i to år av den kliniske delen av medisinstudiet. Han mente modellen også kan være anvendelig for psykologutdanningen, men ønsker ikke å utdype overfor Psykologtidsskriftet.

OVERRASKET: Rektor ved UiA, Sunniva Whittaker, ble overrasket da hun leste februarutspillet til UiO-rektor, Svein Stølen. Foto: Jon Petter Thorsen

Rektor Sunniva Whittaker ved UiA sier hun ble overrasket da hun leste utspillet fra Stølen, men sier det ikke rokker ved egne planer. Hun sier planene for et profesjonsstudium er forankret i et samarbeid mellom Sørlandet sykehus, kommunene i regionen og Agder fylkeskommune. Sammen har de utarbeidet et strategidokument som forplikter til felles innsats for å opprette profesjonsstudium i psykologi ved UiA – Det blir ingen kompetanseoppbygging her nede om studenter fra Oslo kommer sørover bare for å få praksis, sier Whittaker.

Direktør Nina Mevold ved Sørlandet sykehus bekrefter ønsket om å opprette et profesjonsstudium i psykologi ved Universitetet i Agder. – Det inngår i sykehusets strategiplan, opplyser hun.

Hun sier det ikke fins planer om å samarbeide med UiO om et desentralisert profesjonsstudium.

– Vi samarbeider med UiO om desentralisert medisinutdanning, ikke om profesjonsstudiet i psykologi.

– *Hva hvis UiA møter veggen hos akkrediteringsmyndighetene?*

– Skulle vi velge å inngå samarbeid med Oslo, må Universitetet i Agder være med på laget, men dette er ingen aktuell problemstilling, sier Mevold.

Ingen andre av profesjonsutdanningene som Psykologtidsskriftet har vært i kontakt med, sier de har konkrete planer om desentraliserte studietilbud.

Forventer akkreditering

Blir UiS det femte universitetet som tilbyr psykologutdanning i Norge?

I en søknad på 120 sider begrunnes det hvorfor det bør bli nettopp dem. Driften av studiet skal skje i nært samarbeid med samlokaliseringspartner Helse Stavanger som har vært med på å skrive søknaden. I tillegg skal profesjonsutdanningen samarbeide både med Helse Fonna og omkringliggende kommuner som ligger på bunn i nasjonale oversikter over psykologdekning.

– Vårt nedslagsfelt utgjør en av landets største regioner målt i antall innbyggere.

Det sier to av arkitektene bak søknaden, psykologiprofessor Jone Ravndal Bjørnstad og psykologfaglig rådgiver ved SUS, Lars Ravn Øhlckers. De ble overrasket da akkrediteringen ikke gikk igjennom. De fikk beskjed om at de manglet en akademisk stilling i personlighetspsykologi. I ettertid har universitetet utlyst en førsteamanuensis stilling og en stipendiatstilling innen emnet. Ansettelsesprosessene er nå i gang.

De fikk også beskjed om at praksis og teori må integreres tettere i deler av studiet. Dette bestrider de i klagen til NOKUT.

Bjørnstad og Øhlckers har liten forståelse for de andre profesjonsutdanningenes bekymring for at UiS ikke kan levere på utdanningskvalitet. Bjørnstad sier søknaden baserer seg på lokalt forankret kompetanse som ikke står i konkurranseforhold til andre regioner. Han viser til at det fins over 100 psykologspesialister ansatt ved universitetssykehuset.

«...ved neste korsvei forventer vi å få akkreditering.»

**Jone R. Bjørnstad,
psykologiprofessor, UiS**

Mer enn 20 av dem har doktorgrad i psykologi. Selv er Bjørnstad tilknyttet Tips – Senter for klinisk psykoseforskning.

I tillegg til psykoseforskning kan de slå veksler på kompetansemiljøer innen eldremedisin og rusforskning.

VURDERER SØKNAD: Nina Waaler i NOKUT behandler klagen fra Universitetet i Stavanger. Foto: Per Halvorsen

– Kompetansen innen eldremedisin er verdensledende. Vi har omfattende kvalitetsregistre for psykisk helsevern for voksne og for rus, som gi grunnlag for forskning.

– *Kan dere levere på samtlige kompetansekrav som gjelder psykologutdanningen i RETHOS-forskriften og Forskrift om nasjonal retningslinje for psykologutdanning som samlet gir føringer for en generalistmodell?*

– Ja. Og ved neste korsvei forventer vi å få akkreditering, sier Bjørnestad.

Skeptisk til sakkyndig komite

NOKUT er i skrivende stund midt i arbeidet med å behandle klagen fra UiS, og ønsker ikke å kommentere enkeltelementer i søknaden. Direktør for avdeling for regelverk og tilsyn, Nina Waaler, forteller at studiekravene blant annet fremgår av Forskrift om nasjonal retningslinje for psykologutdanning og Nasjonale retningslinjer for helse- og sosialfagutdanningene (RETHOS)

Et sentralt element er å tilfredsstille kravene til scientist-practitioner-modellen.

– *Tilfredsstiller UiS disse kravene?*

– Det er det vi nå jobber med å finne ut.

Sakkyndigkomiteens medlemmer

Medlemmer av NOKUTS sakkyndige komite som vurderte søknadene om profesjonsstudium i psykologi:

- Førstemanuensis Mona Bekkhus, Universitetet i Oslo
- Professor Therese Skoog, Göteborgs universitet
- Professor Lars Wichstrøm, NTNU
- Psykologistudent Ane Kvarenes Baann, Universitetet i Tromsø

Medlemmer av klagenemnda

- Sverre Nyhus (Hamar), pensjonert lagmann, leder av nemnda
- Øyvind Edvardsen (Tromsø), fakultetsdirektør ved UiT
- Anneken Kari Sperr (Bergen), professor ved UiB
- Sigfrid Arneberget Øien (Oslo), seniorrådgiver ved OsloMet - storbyuniversitetet
- Maya-Katrin Skjeldal (Oslo), student
- Håvard Rørtveit (Vindafjord), student

Waalder sier NOKUTs oppgave er å påse at de formelle kravene til studiekvalitet er på plass. Hvis de er det, godkjennes søknaden. NOKUT vurderer ikke samfunnets fremtidige behov for psykologer.

– Vi jobber uavhengig av eventuelle politiske prosesser for å øke antall studieplasser for profesjonsstudenter og uavhengig av distriktspolitiske hensyn, opplyser hun.

Til å hjelpe seg med å vurdere fagligheten i utdanningsprogrammene, har NOKUT en sakkyndig komite bestående av blant annet folk med psykologifaglig kompetanse. Noen er ansatt ved universiteter som kjenner på konkurransen fra de nye søkerne.

Det fikk Universitetet i Stavanger til å reagere.

«Jeg kan forstå at spørsmålet kommer opp. Men Norge er et lite land»

Nina Waaler, avdelingsdirektør i NOKUT

Dekan Turid Borgen ved UiS mener det kan stilles spørsmål ved at ansatte ved institusjoner som har profesjonsstudiet i psykologi, inngår i den sakkyndige komiteen.

– I vårt eget forslag til komitemedlemmer foreslo vi medlemmer fra andre institusjoner, sier hun.

Når vi spør NOKUT-direktøren om hun skjønner skepsisen, svarer hun slik:

– Jeg kan forstå at spørsmålet kommer opp. Men Norge er et lite land, og vi er nødt til å ha fagfolk til å hjelpe oss. Vi har også utenlandsk ekspertise med i fagkomiteen, og har tillit til at fagfolkene klarer å skille rent faglige vurderinger av studieinnholdet fra egne arbeidsgivers eventuelle utdanningspolitiske interesser, sier hun.

Høsten 2022 kom Waaler til NOKUT fra stilling på OsloMet. Hun sier hun vil melde seg inhabil når den varslede søknaden kommer derfra.

Støtter ikke enkeltsøknader

Psykologforeningen er positiv til å øke utdanningskapasiteten for psykologer i Norge.

Det skriver Psykologforeningens president, Håkon Kongsrud Skard, i en e-post. Han vil ikke mene noe om kapasiteten bør øke på eksisterende eller nye utdanningssteder.

«Det vesentlige prinsippet som Psykologforeningen forfekter, er at alle nye studieplasser må ha tilsvarende innhold og kvalitet som de eksisterende», skriver han.

– *Både Universitet i Stavanger og Universitetet i Agder har søkt og foreløpig fått avslag på sin søknader. Begge har varslet at de vil søke igjen. Støtter Psykologforeningen noen av disse søknadene?*

– Psykologforeningen ser det ikke som sin rolle å støtte enkelte søknader, kun å jobbe for at alle studieplasser skal holde lik kvalitet, skriver Skard i e-posten.

Tilbake til UiS-dekan Turid Borgen en drøy måned etter at vi snakket med henne første gang:

– *Konkurranse fra andre aktører. Varsler om kommende psykologoverskudd og offentlig budsjetter i skvis: Er du fremdeles like optimistisk på vegne av et profesjonsstudium ved Universitetet i Stavanger?*

– Jeg er mer optimistisk enn noensinne. I Opptappingsplanen for psykisk helse lover regjeringen å bruke tre milliarder mer på psykisk helse. For å realisere planen trenger vi flere psykologer. Vi er klare til å utdanne dem ved Universitet i Stavanger. Men det forutsetter at vi får penger til studieplasser. Signalene i Opptappingsplanen styrker troen på at vi skal få det til.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 60, nummer 7, 2023, side 406-413

TEKST

Per Halvorsen, journalist

ILLUSTRASJON:

Nora Skjerdingstad, redaksjonssekretær